

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 551 77 00
Fax 827 64 53

Warszawa, dn. 7.12. 2004 r.

36683

RPO-488355-III/04/JL

Pani
Izabela Jaruga-Nowacka
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Polityki Społecznej

Szanowna Pani Premier

Na podstawie jednej ze skarg pragnę uprzejmie zasygnalizować Pani Premier problem zróżnicowania uprawnień do pomocy ze strony Państwa wobec osób sprawujących osobistą opiekę nad dzieckiem w zależności od tego, czy podmiotem tych uprawnień jest osoba będąca pracownikiem, czy też osoba prowadząca działalność gospodarczą.

Przesłanką prawa do urlopu wychowawczego jest pozostawanie w stosunku pracy i posiadanie co najmniej sześciomiesięcznego okresu zatrudnienia. Urlop przysługuje każdemu z rodziców dziecka, w praktyce jednak z tego uprawnienia korzystają przede wszystkim kobiety. Urlop wychowawczy nie przysługuje osobie prowadzącej działalność gospodarczą, a także osobie współpracującej przy prowadzeniu takiej działalności. Ograniczenie prawa do urlopu wychowawczego tylko do osób będących pracownikami rodzi jednak dalsze skutki w sferze uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego i właśnie ta kwestia jest przedmiotem mego wystąpienia.

Na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) w okresie aktywności zawodowej zarówno osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, jak i osoba prowadząca działalność gospodarczą lub współpracująca przy prowadzeniu takiej działalności, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu. W pierwszym przypadku osoba

ubezpieczona finansuje tylko połowę należnej składki ubezpieczeniowej (drugą połowę pokrywa pracodawca), natomiast w drugim przypadku ubezpieczony ponosi pełny koszt składki.

Zróżnicowanie sytuacji na niekorzyść osoby prowadzącej działalność gospodarczą następuje po ustaniu okresu pobierania zasiłku macierzyńskiego, bowiem osobie mającej status pracownika ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych zapewnia ubezpieczenie emerytalno-rentowe finansowane przez budżet państwa przez cały okres urlopu wychowawczego (w wymiarze do 3 lat), a płatnikiem składki w takim wypadku staje się budżet państwa. Okres urlopu wychowawczego takiej osoby będzie traktowany jako okres składkowy, do którego stosuje się przelicznik 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok takiego ubezpieczenia.

Niestety ustawa ta nie przyznaje już podobnego wsparcia osobie, która przed urodzeniem dziecka prowadziła działalność gospodarczą lub była osobą współpracującą przy prowadzeniu takiej działalności. Taka osoba, chcąc być nadal objęta ubezpieczeniem emerytalno-rentowym, musiałaby sama za siebie opłacać składkę, czyli praktycznie nadal prowadzić działalność gospodarczą (współdziałać przy prowadzeniu takiej działalności), lub też podjąć decyzję o kontynuowaniu ubezpieczenia opłacając składkę z własnych środków finansowych na zasadach określonych w art. 10 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Jeśli jednak nie skorzysta z tych możliwości wobec trudnej sytuacji materialnej, w jakiej znajduje się większość rodzin z małymi dziećmi, to w tym okresie pozostanie bez ubezpieczenia emerytalno-rentowego, co w konsekwencji wpłynie na wysokość przyszłej emerytury lub renty. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. Nr. 39, poz. 353 ze zm.) zapewnia co prawda zaliczenie tego okresu przy ustalaniu wysokości emerytury lub renty, ale oczywiście jako okresu nieskładkowego, podlegającego przeliczeniu wskaźnikiem 0,7% podstawy wymiaru za każdy rok.

Dla racjonalności takiego rozwiązania trudno znaleźć uzasadnienie, zważywszy, że obowiązująca poprzednio do 31 grudnia 1998 r. ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.) okresy urlopu wychowawczego i okresy niewykonywania pracy z powodu sprawowania opieki nad dzieckiem w wieku do lat 4 traktowała jako okresy nieskładkowe.

Wprowadzony zatem z dniem 1 stycznia 1999 r. nowy system ubezpieczeń społecznych wprowadził zróżnicowanie w ubezpieczeniu emerytalnym i rentowym osób znajdujących się w podobnej sytuacji życiowej, związanej ze sprawowaniem osobistej, stałej opieki nad małym dzieckiem. Osoby prowadzące działalność gospodarczą, a także osoby współpracujące przy prowadzeniu takiej działalności, nie mają prawa do urlopu wychowawczego i sprawowanie osobistej, stałej opieki nad małym dzieckiem stawia je w gorszej sytuacji w ubezpieczeniu emerytalnym i rentowym.

Nadmienić też należy, że w stanie prawnym obowiązującym do 30 kwietnia 2004 r. osoby przebywające na urloпах wychowawczych mogły ubiegać się o świadczenie pieniężne w postaci zasiłku wychowawczego, a od 1 maja 2004 r. - na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych /Dz. U. Nr 228, poz. 2255 ze zm./ - mogą uzyskiwać z tytułu opieki nad dzieckiem dodatek do zasiłku rodzinnego.

Przedstawiając powyższe oraz działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) uprzejmie proszę Panią Premier o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Z wyrazami poważania
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich
/-/ Jerzy Świątkiewicz